

4. ЕКОНОМІКА, ПЛАНУВАННЯ І УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗІ

УДК 330.342:167.1

*Проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук – Львівська КА;
доц. Г.С. Третяк, канд. екон. наук – Львівський РІДУ НАДУ
при Президентові України; здобувач М.С. Хом'як, канд. екон. наук –
Львівська КА*

ВПЛИВ РЕГУЛЯЦІЇ НА ДЕРЕГУЛЯЦІЙНУ ЕЛАСТИЧНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Визначено основні чинники, які впливають на дерегуляційну еластичність. Досліджено залежність між ступенем регуляції економічних систем (приватних, квазісуспільних, суспільних) і їх дерегуляційною еластичністю.

Ключові слова: дерегуляційна еластичність, економічні системи, регуляція.

Вступ. Становлення нової економічної системи в Україні ринково-державного типу нерозривно пов'язане із зменшенням тотального державного регулювання економіки і поступовим переходом на принципи економічної дерегуляції економічних процесів. Деретуляція виступає як часткове або повне зниження рівня регуляції економічних систем. Вміле поєднання у практиці господарювання деяких елементів державної регуляції і економічної дерегуляції дає змогу забезпечити ефективність функціонування національної економіки. Тому актуальним є дослідження впливу регуляції на дерегуляційну еластичність економічних систем, а відтак – і на дерегуляційну ефективність цих систем.

У сучасній економічній літературі (як вітчизняній, так і зарубіжній) проблему державної регуляції економічних систем досліджують здебільшого контекстно, у процесі вирішення інших економічних проблем. Зокрема, у такому ракурсі її аналізують у більшості фундаментальних робіт сучасних зарубіжних авторів [1-12]. Лише в небагатьох публікаціях вітчизняних авторів ми знаходимо спроби дослідити державну регуляцію з позицій потреб подальшого становлення та розвитку загальної теорії дерегуляційних процесів [13-16]. Проте вивчення потребують питання, пов'язані з визначенням ефективності дерегуляційних процесів у перехідних економіках.

Метою статті є дослідження впливу регуляції на дерегуляційну еластичність економічних систем. Для її досягнення проаналізовано вплив регуляційного типу систем (класичних приватних, квазісуспільних, суспільних) на їхню чутливість до посилення ступеня дерегуляції.

Виклад основного матеріалу. Деретуляційна еластичність економічних систем детермінується із суміжними з дерегуляційною ефективністю параметрами. Залежно від того, як економічні системи реагують на зміну умов дерегуляції, тією чи іншою мірою буде змінюватись і дерегуляційна ефективність цих систем. З огляду на це, дерегуляційна еластичність детермінується такими ж чинниками, як і дерегуляційна ефективність, тобто:

- регуляційним типом систем, чи початковим рівнем їхньої регуляції (тотально-регульовані – гіперрегульовані – власне регульовані – квазірегульовані – гіпорегульовані системи);
- формаційним типом систем (класичні приватні – квазісуспільні – суспільні системи);
- ринковим типом систем (чисті конкурентні – квазіконкурентні – квазімонополістичні – монополістичні системи);
- функціонально-формаційним типом систем (економічні – соціальні – духовні системи);
- тривалістю ринкового періоду, чи фактором часу (короткотривалий – довготривалий – гіпердовготривалий – метагіпердовготривалий ринковий період).

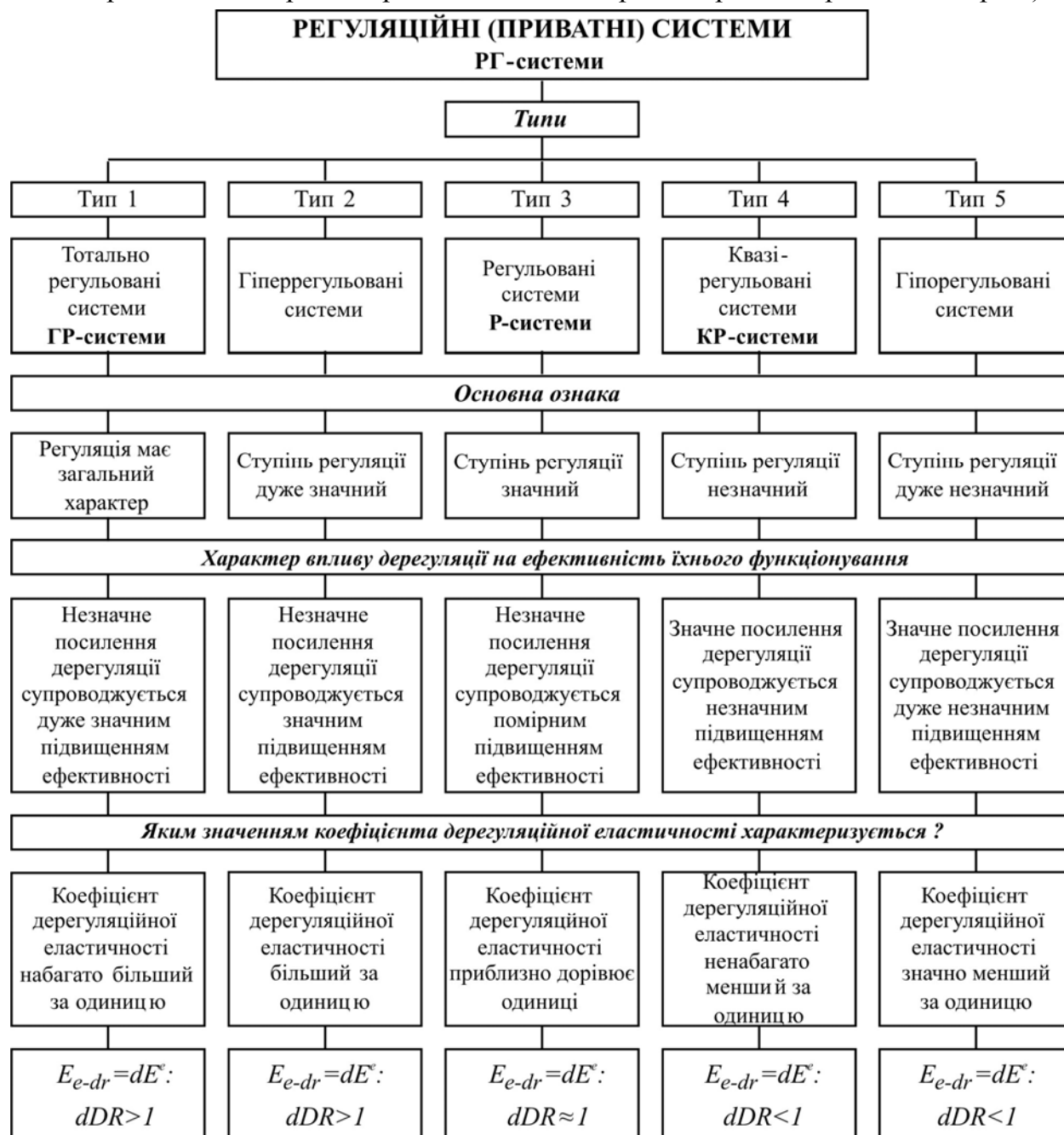

Рис. 1. Вплив регуляційного типу систем (класичних приватних) на їхню чутливість до посилення ступеня дерегуляції

Серед перелічених чинників одним із найзначніших є регуляційний тип систем, що дерегулюються, а точніше – початковий рівень регуляції тих

чи інших систем. Цей чинник діє зазвичай разом з іншими чинниками, особливо з формаційним. Загальна логіка його власної (чистої) дії полягає в тому, що чим сильніше регульована та чи інша економічна система, тим чутливіше вона реагує (позитивно чи негативно, що залежить від формаційного типу систем, їх реакції на посилення дерегуляційного режиму, чи, що одне і те ж, послаблення регуляційного режиму). Для того, щоб конкретно з'ясувати, як ступінь регуляції (тотальна, гіпер-, власне-, квазі-, гіпорегуляція) впливає на дерегуляційну еластичність систем, треба окремо проаналізувати цю проблему в аспекті різних формаційних (функціонально-формаційних) типів систем (приватні – квазісуспільні чи квазіприватні – суспільні системи). Ступінь регуляції як чинник впливу на дерегуляційну еластичність систем по-різному впливає на останню в різних формаційних типах систем.

Приватні (класичні приватні) системи тим значніше (позитивно) реагують на посилення дерегуляційного режиму, чим сильніше їх регулюють. У таких системах дерегуляційна еластичність (і ефективність) є прямо залежними від ступеня регуляції (рис. 1-3).

Рис. 2. Ступінь чутливості регуляційних типів економічних систем (класичних приватних) до посилення дерегуляції

Цей загальний теоретичний висновок нашою думкою, що дерегулювати гіперрегульовані системи вигідніше, ніж квазі- чи гіпорегульовані. Хоча дерегуляція і перших, і других (і будь-яких інших за регуляційною ознакою) матиме лише позитивні економічні ефекти (наслідки).

Дещо інакше впливає регуляція на дерегуляційну еластичність (дерегуляційну ефективність) квазісуспільних (квазіприватних) систем. Ці системи загалом менш чутливі до посилення дерегуляційного режиму.

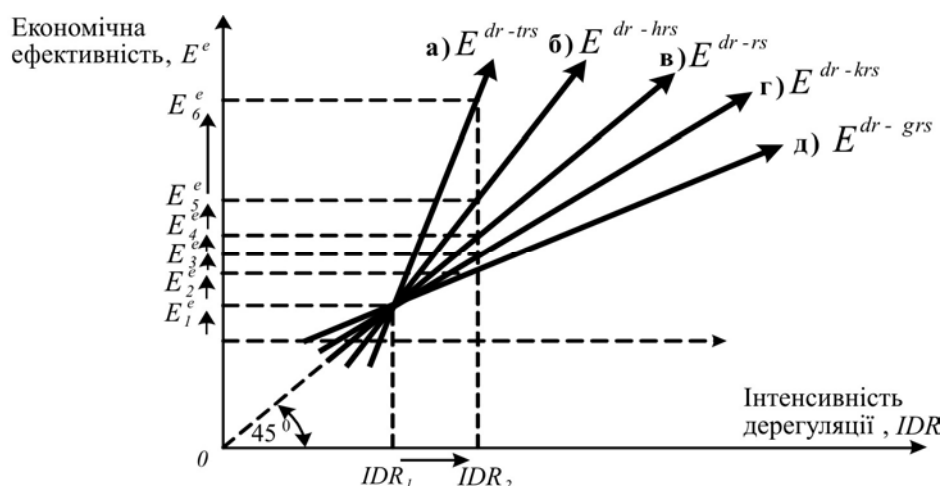

Рис. 3. Криві дерегуляційної ефективності: а) *тотально регульованих*, E^{dr-trs} ; б) *гіперрегульованих*, E^{dr-hrs} ; в) *регульованих*, E^{dr-rs} ; г) *квазірегульованих*, E^{dr-krs} ; д) *гіпорегульованих приватних систем* E^{dr-grs} (варіант короткотривалого ринкового періоду і валового впливу)

Навіть значна їх дерегуляція може супроводжуватися формуванням незначного дерегуляційного ефекту, який не обов'язково повинен бути позитивним, він може бути і негативним (гіпопозитивним чи гіпонегативним, або навіть нульовим) (рис. 4-6).

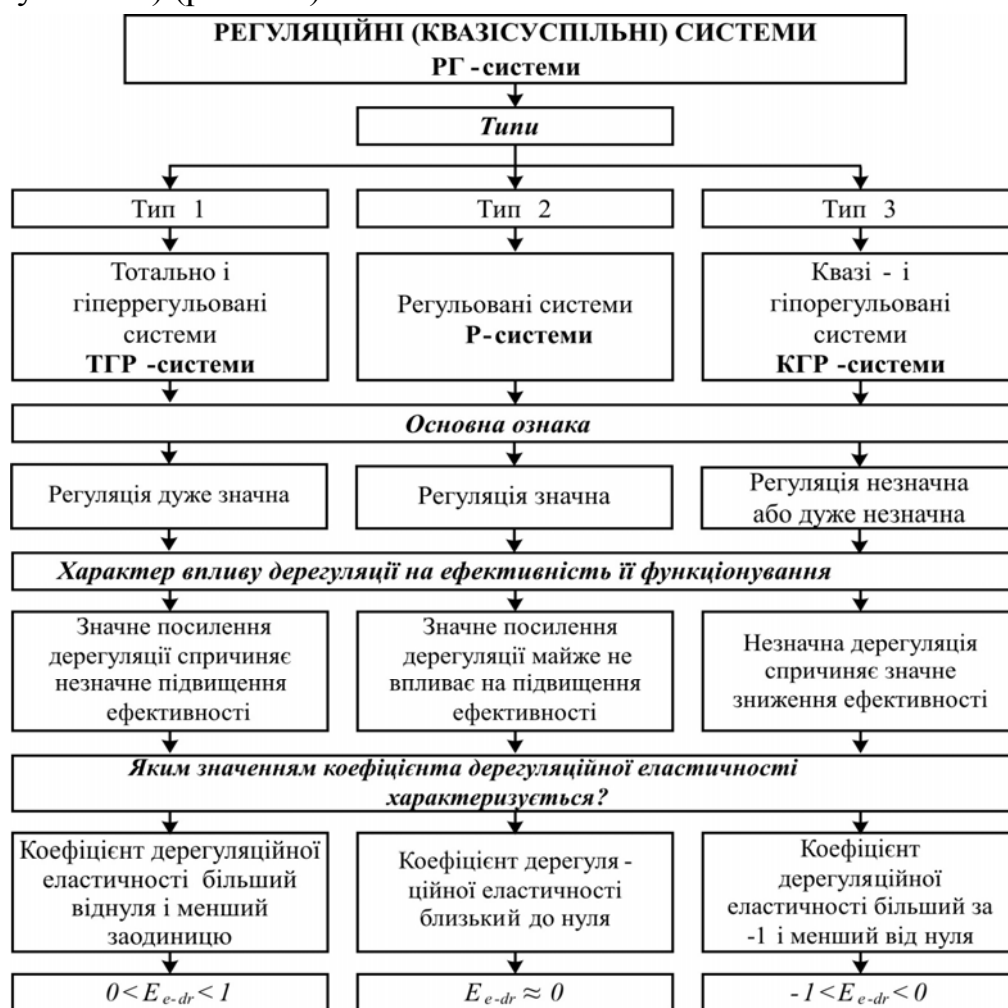

Рис. 4. Вплив регуляційного типу систем (квазісуспільних) на їхню чутливість до посилення дерегуляції

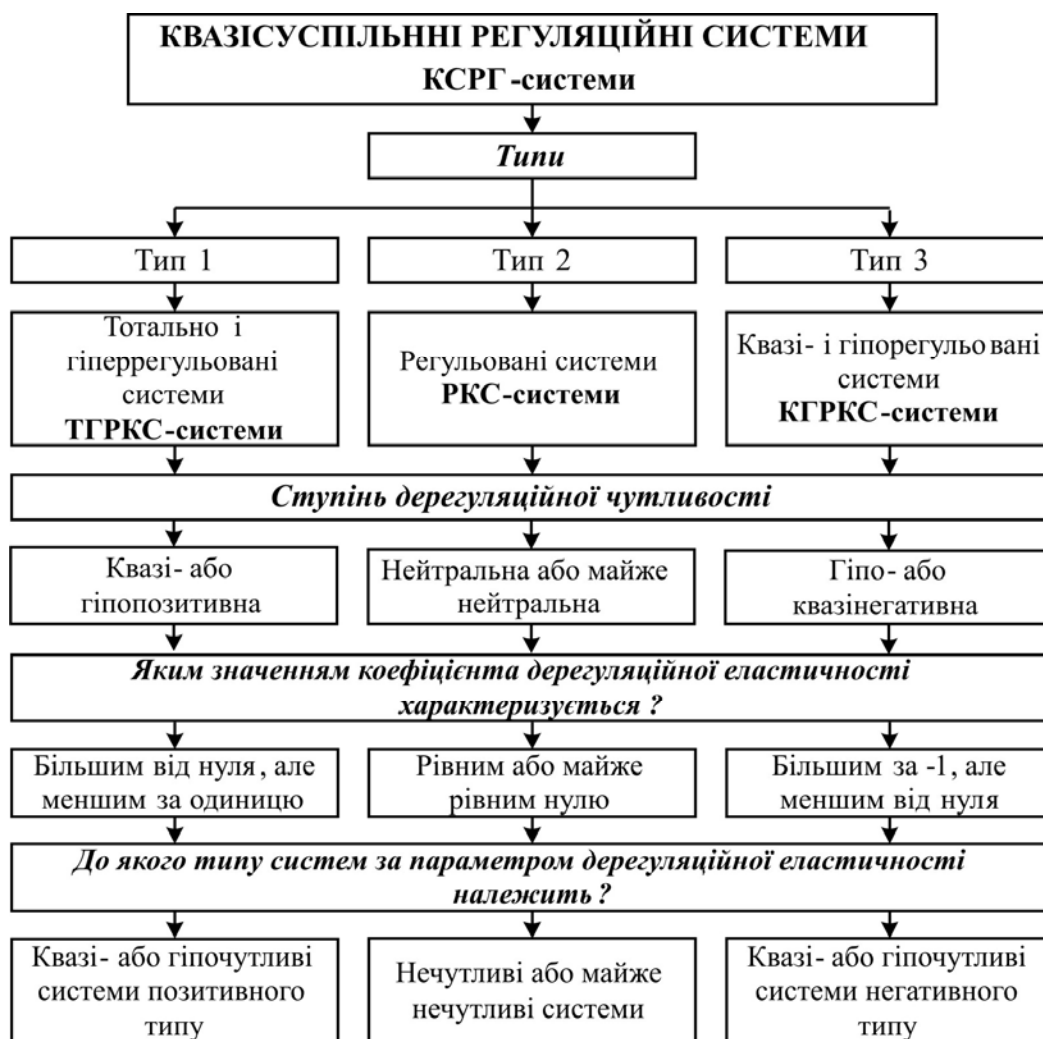

Рис. 5. Ступінь чутливості регуляційних типів квазісупільних систем до посилення дерегуляції

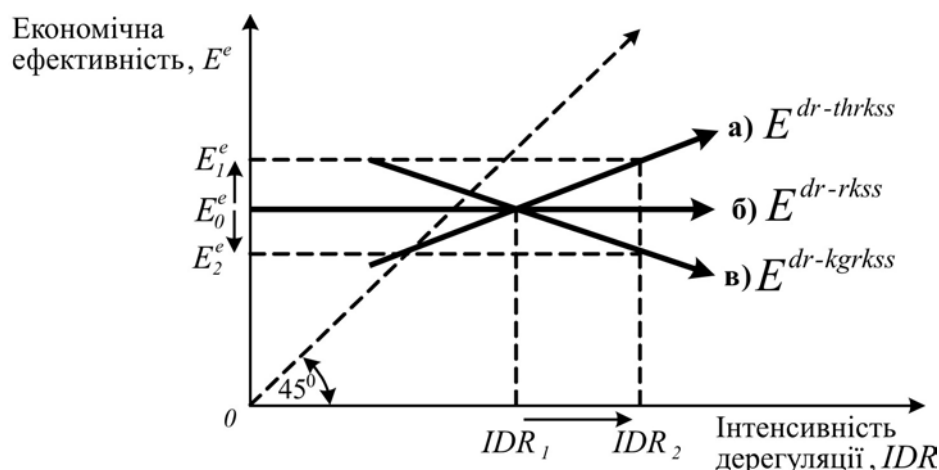

Рис. 6. Криві дерегуляційної ефективності: а) тотально або гіперрегульованих, $E^{dr-thrkss}$; б) регульованих, $E^{dr-rkss}$; в) квазі- або гіпорегульованих квазісупільних систем, $E^{dr-kgrkss}$ (варіант короткотривалого ринкового періоду і валового впливу)

Пояснюється це тим, що квазіприватні системи, на відміну від класичних приватних систем, можуть досить успішно розвиватися за умов значної регуляції. Остання не завжди формує дискомфортні умови для їхнього функціонування та розвитку. Чисті приватні системи можуть комфортно розвива-

тися та функціонувати лише за регуляційного вакууму, а тому будь-яке зниження рівня їх регуляції є для них сприятливим.

Власне суспільні системи, як і чисті приватні системи, на дерегуляцію реагують сильно, однак у прямо протилежному напрямку, а саме негативно. Залежність між рівнем регуляції суспільних систем і дерегуляційною еластичністю (чутливістю) є такою: чим регульованіша суспільна система, тим слабше вона реагує на посилення дерегуляції.

Дерегуляція таких систем не дуже сильно "відбивається" на зниженні ефективності їхнього функціонування. Слаборегульовані суспільні системи дуже чутливі до посилення дерегуляційного режиму, причому в негативному розумінні. Тобто залежність між ступенем регуляції і дерегуляційною ефективністю, чи еластичністю, є оберненою, а не прямою, як у чистих приватних системах (рис. 7-9).

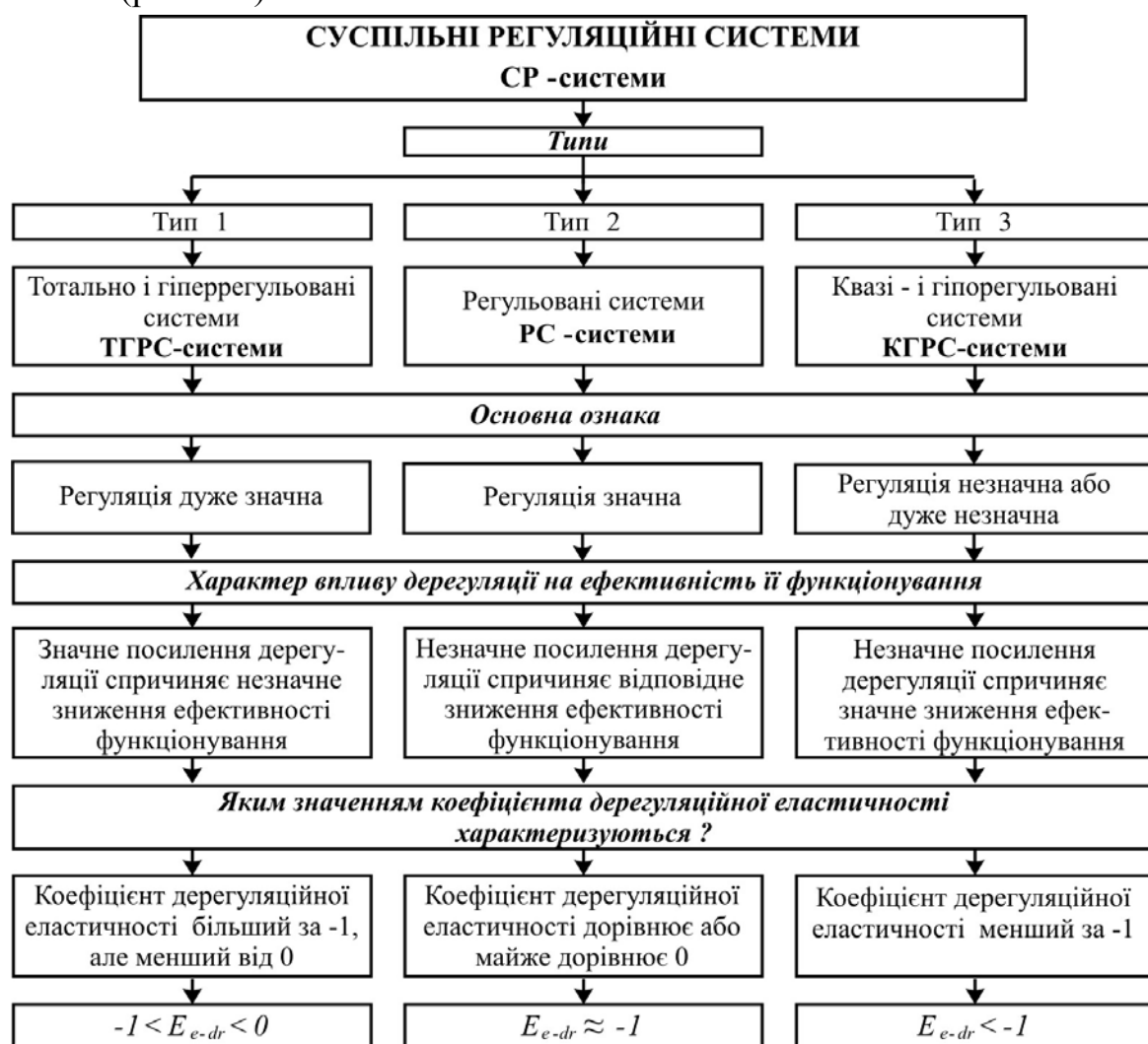

Рис. 7. Вплив регуляційного типу суспільних систем на їхню чутливість до посилення дерегуляції

Із посиленням соціалізації економічних систем (або послабленням їх капіталізації, що одне і те саме) залежність між масштабами регуляції і дерегуляційною еластичністю (ефективністю) із прямої поступово перетворюється на обернену, це з одного боку, а з іншого – із позитивної в негативну. Чим сильніше соціалізованою (чим суспільніший характер вона має) є

економічна система, тим негативніше вона реагує на посилення дерегуляційного режиму.

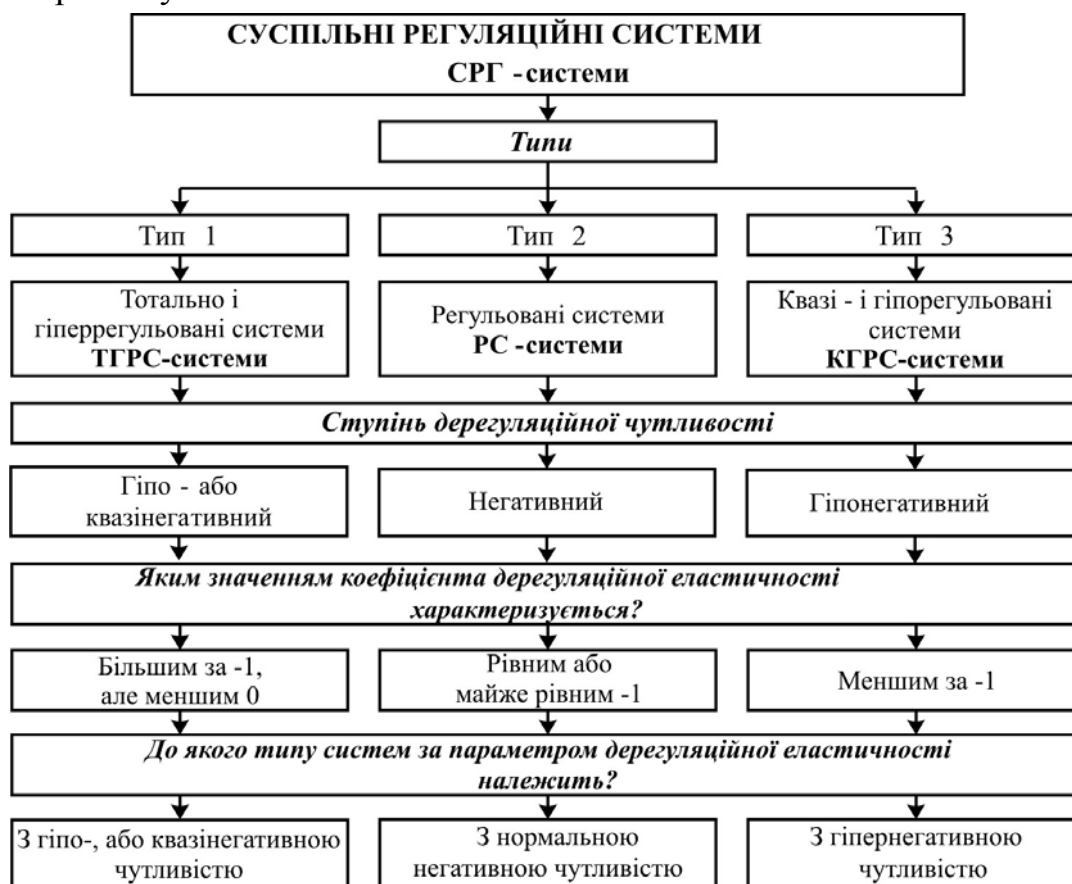

Рис. 8. Ступінь чутливості регуляційних типів суспільних систем до посилення дерегуляції

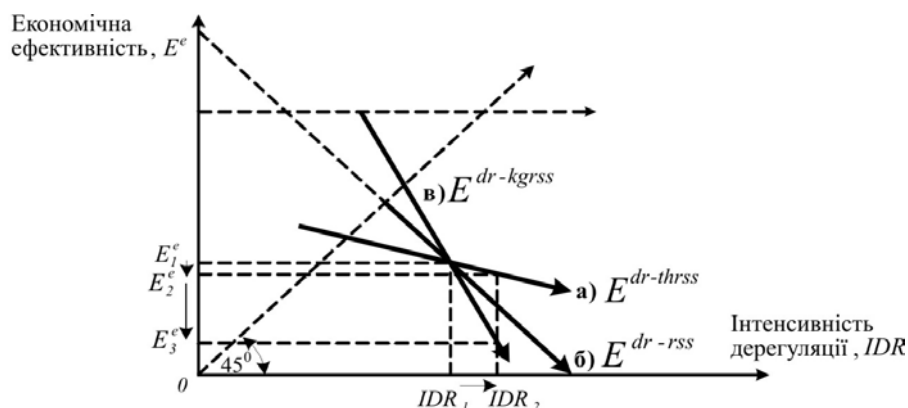

Рис. 9. Криві дерегуляційної ефективності: а) тотально або гіперрегульованих, $E^{dr-thrss}$; б) власне регульованих, E^{dr-rss} ; в) квазі- або гіпорегульованих суспільних систем, $E^{dr-kgrrs}$ (варіант короткотривалого ринкового періоду і валового впливу)

Соціалізовані тією чи іншою мірою системи "добре почуваються" за сильного регуляційного режиму і дискомфортно – за умов сильного дерегуляційного режиму. А сильно капіталізовані системи, навпаки, добре почуваються за слабого регуляційного режиму і сильного дерегуляційного. Ці особливості їхньої поведінки треба враховувати у практиці, тобто дерегуляція повинна бути дуже обережною стосовно суспільних систем. Надмірна їхня дерегуляція може призвести до негативних економічних наслідків.

Висновки. Отже, із соціалізацією економічних систем (переходом від чистих приватних до квазісуспільних і суспільних) залежність між ступенем їх регуляції і дерегуляційною еластичністю (ефективністю) трансформується, по-перше, з позитивної в негативну, по-друге, з прямої в обернену. Тобто дерегуляція сильно регульованих приватних систем приносить значну вигоду, а суспільних – значну шкоду. У першому випадку вона супроводжується формуванням економічних вигод, а в другому – економічних втрат. Урахування цих особливостей дасть змогу виробити ефективну дерегуляційну політику держави, яка поєднуватиме як ринковий механізм господарювання, так і елементи державного регулювання економічних процесів.

Література

1. **Барр Р.** Политическая экономия. – В 2-ух т. / Р. Барр. – М. : Изд-во "Международные отношения", 1995.
2. **Долан Э. Дж.** Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Дж. Э. Долан, К.Д. Кэмпбелл, Дж. Р. Кэмпбелл. – М.-Л., 1991. – 448 с.
3. **Долан Э. Дж.** Макроэкономика / Э. Дж. Долан, Д.Е. Линдсей. – С.-Пб. : АО "Санкт-Петербург оркестр", 1994. – 405 с.
4. **Макконнелл К.Р.** Макроекономіка. Аналітична економія / К.Р. Макконнелл, С.Р. Брю. – Львів : Вид-во "Просвіта", 1997. – 671 с.
5. **Мишкін Ф.С.** Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Ф.С. Мишкін. – К. : Вид-во "Основи", 1996. – 963 с.
6. **Ойкен В.** Основные принципы экономической политики / В. Ойкен. – М. : Изд-во "Прогресс"-Универс", 1995. – 496 с.
7. **Самуэльсон П.** Экономика. – В 2-ух т. / П. Самуэльсон. – М. : НПО "АЛГОН" ВНИИСИ, 1992.
8. **Стігліц Дж. Е.** Економіка державного сектора / Дж. Е. Стігліц. – К. : Вид-во "Основи", 1996. – 854 с.
9. **Фишер С.** Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. – М. : Изд-во "Дело ЛТД", 1995. – 864 с.
10. **Фремут В.** Як функціонує наша економіка? Актуальні питання економіки / В. Фремут, Г. Рааб. – Львів : Вид-во "Світло і Тінь", 1997. – 184 с.
11. **Хикс Дж. Р.** Стоимость и капитал / Дж. Р. Хикс. – М. : Изд-во "Прогресс"-Универс", 1993. – 488 с.
12. **Шумпетер Й.А.** Капіталізм, соціалізм і демократія / Й.А. Шумпетер. – К. : Вид-во "Основи", 1995. – 528 с.
13. **Башнянин Г.І.** Ринкова економіка: теоретико-практичні проблеми становлення в Україні / Г.І. Башнянин, В.С. Загорський, В.С. Медведєв, А.Р. Серєда. – К. : Вид-во ІСДО, 1995. – 388 с.
14. **Башнянин Г.І.** Становлення нової економічної системи в Україні / Г.І. Башнянин, Я.А. Гончарук, Б.М. Мізюк // Становлення нової економічної системи в Україні. – Львів : Вид-во ЛТЕІ, 1994. – Ч. 1. – С. 26-36.
15. **Башнянин Г.І.** Деякі проблеми державного регулювання кредитної політики / Г.І. Башнянин, О.Ю. Носов // Становлення нової економічної системи в Україні. – Львів : Вид-во ЛТЕІ, 1994. – Ч. 4. – С. 7-9.
16. **Башнянин Г.І.** Яку систему регуляції національної економіки ми повинні створювати в Україні / Г.І. Башнянин, І.М. Копич // Регіональна економіка. – 1997. – № 2. – С. 38-45.

Башнянин Г.И., Третьяк Г.С., Хомяк М.С. Влияние регуляции на дерегуляционную эластичность экономических систем

Определенно основные факторы, которые влияют на дерегуляционную эластичность. Исследовано зависимость между степенью регуляции экономических систем (частных, квазиобщественных, общественных) и их дерегуляционную эластичностью.

Ключевые слова: дерегуляционная эластичность, экономические системы, регуляция.

Bashnyanyn G.I., Tretyak G.S., Homiak M.S. Influence of regulation on deregulational elasticity of the economic systems

The main factors of influence on deregulational elasticity are detected. The dependence between the degree of regulation of the economic systems (private, quasipublic, public) and their deregulational elasticity is investigated.

Keywords: deregulational elasticity, economic systems, regulation.

УДК 336.14:614

*Доц. Н.Б. Ярошевич, канд. екон. наук;
студ. А.О. Подорожна – НУ "Львівська політехніка"*

СТАН І ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ПРОФІЛАКТИЧНИХ І ПРОТИЕПІДЕМІЧНИХ ЗАХОДІВ В УКРАЇНІ

Розглянуто механізми розподілу бюджетних ресурсів у галузі охорони здоров'я, зокрема щодо фінансування профілактичних і протиепідемічних заходів. Досліджено стан і проблеми фінансування профілактичних і протиепідемічних заходів у країні. З'ясовано, що невирішеними залишаються питання раціональності використання медичними установами наявних ресурсів, соціально-економічної ефективності галузі та нормативно-правового поділу між бюджетами різних рівнів фінансування медичної допомоги.

Ключові слова: фінансування, охорона здоров'я, протиепідемічні заходи, видатки.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Значне збільшення міграцій населення – робочих, туристичних та інших, – не лише в межах України, але й у світі загалом, створює нові можливості швидкого поширення нетипових для нашої держави і мало досліджених інфекційних хвороб. Неоднозначно оцінений МОЗ України, аналітиками, медичними працівниками карантин 2009 р., що спричинив паніку серед населення України, необґрунтовано спекулятивне підвищення цін на низку медикаментів, фінансову допомогу міжнародної спільноти та інші економічні, політичні та психологічні наслідки, зумовлює потребу у дослідженні стану і готовності вітчизняної системи охорони здоров'я до нової реальності. Зокрема, актуальними залишаються питання достатності рівня бюджетного фінансування закладів системи охорони здоров'я, оскільки належна якість медичного обслуговування залежить насамперед від фінансового забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за темою, в яких започатковано розв'язання проблеми. Проблема необхідності реформування фінансування системи охорони здоров'я перебуває в центрі уваги багатьох вітчизняних науковців. Питання фінансового забезпечення та використання ресурсів у галузі охорони здоров'я досліджували такі українські вчені, як Вовк М.Г., Надюк З.О., Галаган О.В., Карамішев Д.В. Черненко В.Г., Голяченко О.М., Євсєєв В.І., Жданова М.П., Лехан В.М., Немченко А.С., Журавель В.І., Педченко Т.В., Підаєв А.В., Пономаренко В.М., Радиш Я.Ф., Рудий В.М., та ін. Досвід розвинених країн у галузі охорони здоров'я розглянуто в працях Солоненка І.М., Солоненка Н.Д., Черненка В.Г., Рудого В.М., Солтмана Р.Б. У дослідженнях виокремлено такі проблеми та вади діючої на сьогодні в Україні системи фінансування галузі охорони здоров'я: 1) відсутність визначеного законодавством і нормативно-правовими актами чіткого